

Odling i åk 7-9: Från "chilla med chili" till insamling till förmån för barn i Afghanistan

Det blir inte alltid som man tänkt sig. Ibland blir det bättre. Vi hade ansökt om pengar för att bedriva vinterodling inomhus med hjälp av hydroponik. Men från mitten av december 2020 blev eleverna hemskickade och fjärrundervisning tog vid. När fjärrundervisningen fortsatte efter sportlovet föreslog vi att eleverna skulle erbjudas "after school". Naturskolan beviljade ändringen.

Projektets påverkan på verksamheten

"After school" erbjöds som drop-in kl 14-16 på fredagar under vårterminen. Här fyra teman:

5 mars: Chilla med chili

12 mars: Najs med bajs och gamla fröer (om gödsling och test av grobarhet hos frö)

19 mars: Vi odlar snabba grödor som tål en frostknap - rädisor, spenat och sallat

26 mars: Earth hour - ännu ej bestämt tema. Öppet för förslag.

De första fyra deltagarna var elever i åk 9 som fått möjlighet att välja mellan odling och power walk på idrottslektionen. Förutom att förodla chili och så ärtskott i självvattnande krukor planterades krokus, snödroppar och vintergäck i odlingsbädden avsedd för pollinatörer. Vid det andra tillfället kom en ensam elev. Vi hann prata mycket, hittade nyckelpigor och rensade ogräs. Tredje gången fyra elever från åk 8. Dessa fyra blev sedan den fasta skara som fortsatte komma vid var tillfälle resten av terminen. Planen var bara att ses en gång i månaden efter de första fyra tillfällena. Men eleverna önskade att vi skulle träffas varje vecka. Deras önskan var svår att motstå. Dock blev det en paus i april på grund av sjukdom/ Covid.

Även elever som inte var engagerade i odlingen fick möjlighet att bekanta sig och delta. En klass med 7:or fick mot slutet av terminen en guidad tur och därefter konstruera egna matteuppgifter relaterade till odlingen. Där dök upp några uppgifter som vi fick ta upp till diskussion:

- Du har en odlingsyta som är 49 m². Du ska så morötter med 15 cm mellan varje planta. Hur många plantor får det plats? *Vilket avstånd krävs mellan olika sorters grödor?*
- Om en rapsväxt växer med tre blommor per dag. Hur många blommor växer det på 12 månader? *Blommar raps 12 månader om året?*

9:orna fick under sin fjärrundervisning i teknik skapa fågelfröautomater av bl.a. mjölkkartonger. När de kom tillbaka till skolan gjordes en utställning i biblioteket. Vi köpte solrosfrö som eleverna fick med sig hem och fick anledning att prata om biologisk mångfald. Många frö blev det och odlingsgruppen sådde i omgångar i odlingslandet. Men de flesta fröerna hittades av kråkor. Nästa gång ska vi prova förödling av solrosor.

Vi hade inte kommit på något sätt att sköta odlingen under sommaren. Odlingarna täcktes med ett tjockt lager gräsklipp. Vi vattnade rejält. En elev bad mig höra av mig om jag skulle besöka odlingen för att vattna. Han ville hjälp till. Vi sågs vid ett tillfälle i juli. Vi vattnade mycket och länge och skördade bl.a. bönor, mangold och vinbär som inte skulle klara sig till mitten av augusti. Vi planterade ut nya plantor som skulle kunna bli skördeklara under hösten.

När terminen åter startade i augusti kallades odlingsgruppen till ett möte. Sju elever kom. Rekord! Fyra elever i åk 9 hade kontaktat mig under vårterminen med visat intresse, men denna mötestiden passade inte dem. Vi som träffades smakade på olika hemmaodlade gurkor och tomater, hemmagjord plummonmarmelad på squashbröd. Vi plockade fram förslag och diskuterade hur upplägget skulle kunna se ut för odling under höstterminen. Vi funderade på i vilka ämnen odling skulle kunna inkluderas. Eleverna var inställda på att odla på sin fritid. De hittade en tid då alla utom en kunde, tisdagar kl 13.45-16 (16.30). Några hade håltimme och skulle kunna vara med ett tag, andra slutade tidigt. Den sista eleven slutar 15.25 på tisdagar och kunde komma och vara med en stund iallafall. Under hösten döptes klimatrådet om till klimat- och odlingsrådet och fyra av odlarna som inte tidigare varit med i något elevdemokratiskt råd blev nu medlemmar med rösträtt. En blev t.o.m. vice ordförande i klimat-och odlingsrådet.

Hösten levererade framför allt gurka och pumpor som möjliggjorde en liten fikastund varje tisdag. Någon tisdag kokade vi nyskördad potatis och bönor som åts med smör och örtsalt. Nyfikna och törstiga basketbollspelare fick också vara med. Äpple med örtsalt utsågs till en ny delikatess. En hel del blev skördat på andra tider, av elever utanför odlingsgruppen. Vi hittade halvätta gurkor och pumpor som var söndersparkade, morötter som var uppdragna. Tre pumpor räddade vi medan de fortfarande var gröna och ställde in i tekniksalen där de mognade till vackert orange. Lite upprörda och ledsna blev vi men någon elev sa "Allt eftersom fler elever varit med och odlat så vet de mer vilket arbete som ligger bakom."

En i personalen kom fram och berättade hur hon brukar gå till odlingen på sina lunchraster. En dag drabbades hon av doftminnen som förde henne 30 år bakåt i tiden, tillbaka till sitt ursprungsland och till mammans kök. Jag blev rörd av berättelsen. En elev berättade att hon gått till odlingen med mamman under helgen. En elev ville absolut jag skulle följa med hem och se hur tomatplantorna tagit sig som han tagit med hem. Det var på väg hem så det gick fint att cykla förbi och titta.

Bland odlarna är vi flera entreprenörer, såna som gillar att sälja saker. Vi har pratat om försäljning och att göra någon utflykt eller köpa mer frö från intäkterna. Men så i slutet av augusti fylldes media av rapportering från Afghanistan. Det ena ledde till det andra och rätt vad det var hade vi bestämt att odlingsgruppen skulle bidra till en insamling för Afghanistans barn. Internationella rådet och elevrådsstyrelsen och ytterligare några lärare engagerades. Vi kunde använda köket intill odlingen för att baka muffins. Fler elever från klimatrådet som inte tidigare varit med och odlat dök upp och jobbade i köket. Vi provsmakade vilka örter som var goda till te, t.ex. ananassalvia och pepparmynta. Vi plockade frö från koriander, sallat, rädisa, olika bönor och ringblommor och förpackade i hemmagjorda påsar. Två av de tre pumporna skulle bli priser i ett lotteri, så även ätliga buketter och fröpåsar. Det var rörande att eleverna ville avvara alla pumpor till förmån för lotteriet. En tredje pumpa fick en elev i uppdrag att karva ut till en halloweenfigur. Tisdag morgon den 26 oktober klev jag in i mitt mörka teknik-klassrum. Där stod pumpan på katedern och lyste. Eleven hade fått hjälp att ställa in och tända den som en överraskning. På eftermiddagen prydde den lysande pumpan det kombinerade fikabordet och prisbordet. Eftermiddagen hade ett fullspäckat program. Omid från Ensamkommandes förbund berättade om sin flykt, musikern Yuzuf spelade gitarr och sjöng. Där fanns tipspromenad och utställning. Minst 300 lotter såldes för 5 kr styck. Pumporna var första pris vid två olika lottdragningar. På så sätt inbringade de två pumporna sammanlagt 1500 kr då detta var summan av sålda lotter. Kl. 17 hade skolan under evenemanget samlat in nära 5000 kr. Två dagar senare passerade insamlingen 10000 kr och Skånska dagbladet hade publicerat en artikel om skolans initiativ och engagemang.

På vilket sätt har projektet vidareutvecklat er utemiljö?

Odlingen är

- en plats som visar att man bryr sig om den yttre miljön.
- en pedagogisk resurs med plats för kreativa projekt, experiment, matematik, ekologi m.m. Odlingen kan även bidra med stoff för språk, estetiska ämnen, HKK, Idrott & hälsa m.m.
- en plats att "hänga" vid utomhus, på raster.
- en plats för samarbete där ålder, kön och etnicitet inte spelar någon roll
- en plats som gynnar biologisk mångfald. Vi fyller kontinuerligt på med växter som blommor.
- en plats som det som elev går att påverka.

- en mötesplats.
- en aktör för samarbeten. Tex Afghanistanevenemanget. Ett annat exempel är Lunds kommuns blomlökar från stadens rabatter. Dessa återbrukas och planteras under hösten.

Vad har pengarna använts till?

Covid gjorde att vi planerade om. Det blev ingen hydroponisk odling. Vi sökte nytt projektbidrag inför våren för att skapa vårt eget jordförbättringsmedel (bokashihinkar till kompostering plus murarbaljor till "jordfabrik" att ställa inne i förråd för att minska risk för besök av djur), material för att bygga "växthus" (av pinnar, packtejp och plast - till teknikundervisningen i åk 7). Vi lämnade även öppet för elever att komma med egna idéer. Under hösten har vi fyllt på med ett par uppsättningar arbetskläder (stövlar, handskar och byxor) som kan underlätta när vi höstfixar, planterar och vårstadar. Fler verktyg, spadar, ogräsjärn har vi sett behov av när gruppen vuxit.

Vi har mycket frö kvar inför nästa odlingssäsong. Både köpta och frö vi skördat från egna odlingar. En del matlagnings ingredienser finns kvar inför vintern. Odlingens verksamhet skulle kunna pågå året runt. Men de budgeterade och schemalagda timmarna är slut. Vi har potatis och purjolök som kan bli soppa t.ex. Jordärtskockor och kål är som bäst efter en frostknäpp. Kanske lagar vi jordärtskockspuré och chips.

Vi hade även ansökt om medel för att bjuda in gästföreläsare till en workshop. Landskapsarkitekten Martina Fingerroos och kocken Jonas Åkerlund från Ätbara Lund finns i åtanke. Men allt tar tid att organisera. Vi inväntar rätt tillfälle och fortsätter skicka in ansökningar. Ätbara Lund skulle kunna bidra till en trevlig "after work" eller kick off med personal från F-9 då duon gärna presenterar intressanta smakprover tillsammans med spännande fakta om perenna växter.

Här våra inköp under detta år:

Verifikation	Specifikation	Summa
1	Bokashiworld - komposthinkar + strö	3184
2	Norregårdens Fågelfrö - Solrosfrö	370

3	Hemköp - matlagningsingredienser	701
4	Beijer byggmaterial - balja, hink, kniv, nyckel till vattenutkastare, plast	1254
5	Runåbergs fröer - frö	861
6	Granngården - planteringsspade	129
7	Granngården - odlingsredskap	1725
8	Flying tiger - jutesnöre	30
9	Granngården - stövlar och handskar	1330
10	Biltema - arbetskläder att låna vid träffar + odlingskit	1090
	Summa odlingsrelaterat (Sökt för 10661 kr)	10674
11	Lön, mertid 24,83 timmar (VT21) + 5 timmar (november) (Sökt för 13091 kr)	13091
	Summa	23765
	75% internfaktureras	17823,75

Positiva erfarenheter, framgångsfaktorer och framtiden

Vi har testat olika sätt för att använda kompost. Bland annat komposten från matsalen som förädlats i en ecobox under natten. Den dag vi hämtade en säck från matsalen innehöll den rester från blodpudding dagen innan. Det doftade som pepparkakor! Vi provade att gräva ner direkt i jorden. Det tyckte kråkorna var kalas. De passade på att äta både kompost, bitar av jordärtskockor och våra nysådda solrosfrön. Vi har inte grävt ner mer. Därefter provade vi efterkompostera i stora plastbaljor inne i vårt lilla förråd.

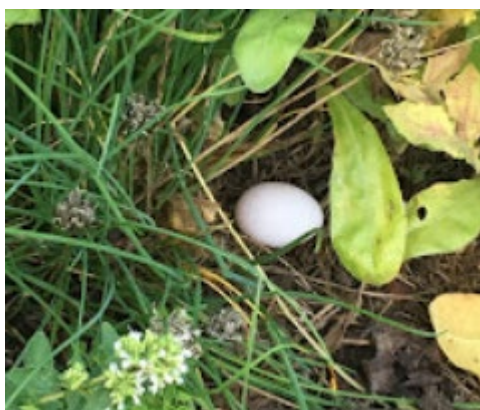
Eleverna har ju hittills kommit till odlingen på sin fritid - på håltimmar och efter skoldagens slut. Det gör att aktiviteterna inte kan läggas upp som en lektion. Det blir lite drop-in. Jag, som vuxen, tar ett stort ansvar för planering och uppföljning. Eleverna har själva föreslagit att vi ska rensa ogräs för att odlingen ska se finare ut. Men jag kan inte lita på att det finns elever kvar som vill diska eller slänga sopor. Material finns kvar att använda t.ex. odlingen som resurs i teknikundervisningen åk 7 i vår. En enkel växthusdome av pinnar och plast. Risker är att objudna gäster skulle kunna tycka det vore lite för spännande med ett sådant bygge. Samma sak gäller pinnar och växtstöd. Vi planerar inga höga odlingar eftersom långa bambupinnar är stöldbegärligt. Likaså gissar vi att armeringsjärn skulle försvinna om vi införskaffade.

Något vi skulle behöva är krokar för att organisera inne i förrådet. Vi skulle även behöva ljus inne i förrådet. Kanske kan ett litet fönster öppnas upp strax under taket - så smalt att ingen ska kunna krypa in. Det tidigare fönstret är igenbyggt för länge sedan, troligen för att förhindra sabotage. Tänk om vi kunde tälja krokar!

Vi har ett hydroponiskt odlingskit (Se [inspirationsfilm](#) här) som vi fick genom projektet Odlå unga odlare som ännu inte har testats.

En framgångsfaktor är att vi i odlingsgruppen trivs ihop. De där odlingslådorna av betong verkar funka bra till odling. De går att fylla upp med vatten som varar länge. Vi har inte sett några spanska skogssniglar som annars är ett gissel. Sedan är det en fantastisk tillgång med köket i lokalen intill.

/Sara Nelson,
tekniklärare och odlingssamordnare
Nyvångskolan

Bilaga 1. Odling "After school" fredagar VT-21

Bilaga 2. Nyvångskolan för Afghanistans barn

Bilaga 3 Våra växter i oktoberregn

Bilaga 4. Eleven Signe vann pris i uppfinnartävling för sitt projekt i tekniken. Odlingen fick vara fond vid tidningens besök då uppfinningen handlade om [Odlingspatruller](#).

Bilaga 1 After school

Välkomna till "After school"!

NÄR: Fredagar, efter skolan.

Kom 2 minuter eller stanna en timme!

VAR: Vid "odlingslådorna" bakom slöjden.

HUR: Se preliminär plan nedan

5 mars: "Chilla med chilli"

Så ärtskott, tomat och chilli i självvattnande krukor att ta med hem och till skolodling. Ta gärna med en tom och ren förpackning, t.ex. liten crème fraiche-burk med lock.

12 mars: "Najs med bajs och gamla fröer"

Har du djur? Städa kaninburen och ta med en hink eller påse med halm/strö och bajs för kompostering på skolan. Rider du? Tre kilo hästgödsel räcker till 1-2 kvadratmeter odlingsyta. Har du gamla fröer som du vill skänka till skolan? Vi testar grobarhet och sår sedan det som groar i gemensam odling. Alla är välkomna, med eller utan kaninbajs.

19 mars: "Ärtor, sallat, spenat och rädisor"

Vi odlar snabba grödor som tål en frostknäpp.

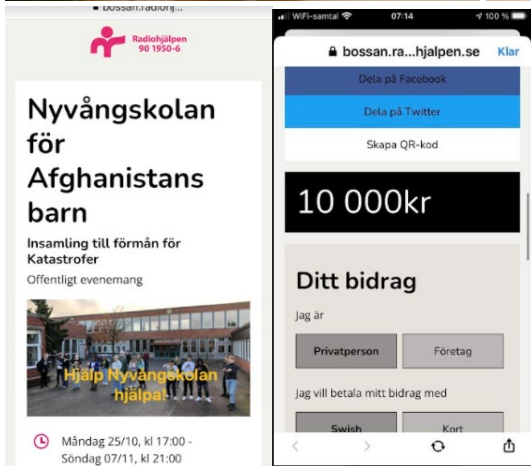
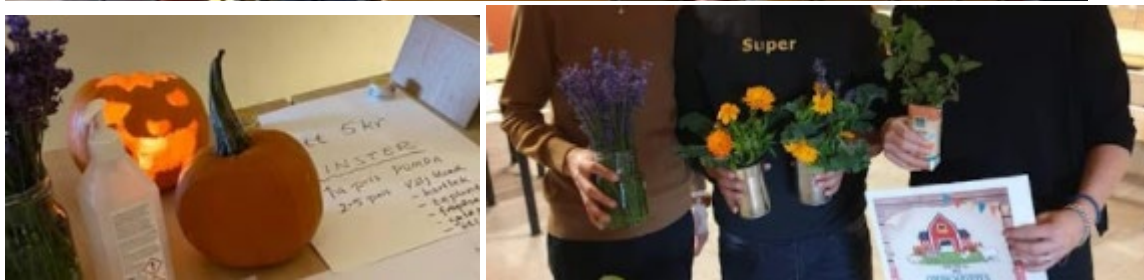
26 mars inför EARTH HOUR - ännu ej bestämt tema

Öppet för förslag! Se www.wwf.se/earth-hour.

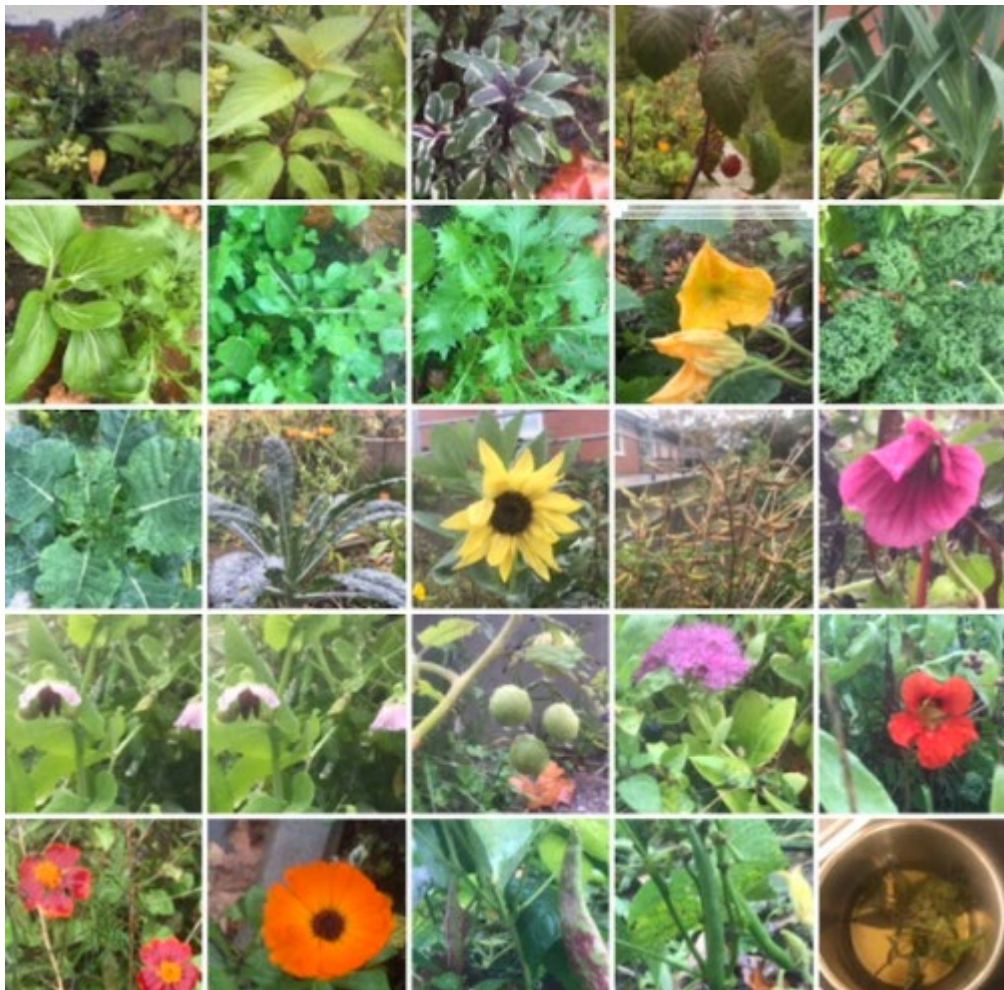
Frågor och förslag? Kontakta Sara Nelson, tekniklärare 7-9

Bilaga 2 Nyvångskolan för Afghanistans barn

Bilaga 3 Våra växter i oktoberregn

Bilaga 4

Eleven Signe vann pris i uppfinnartävling för sitt projekt i tekniken. Bjöds till prisceremoni på Nobel prize museum i Stockholm. Odlingen fick vara fond vid tidningens besök då uppfinningen handlade om [Odlingspatruller](#).

